

Miközben vitathatatlan tény, hogy építkezéseikkel, mecenatúrájukkal, műtár-gyaikkal, könyveikkel, életformájukkal az országot gyarapították, és pozitívan ha-tottak a társadalomra, annak műveltségére. Az erdélyi főnemességet ugyanis köz-ismerten familiárisabb viszony fűzi azokhoz, akikért felelősséggel tartoznak, mint a nyugat-európai és magyarországi arisztokráciát. E történelmi családok helyzetü-ket évszázadokon keresztül küldetésnek fogják fel, szolgálatnak és kötelességnek. Akár felötölhet e réteg tagjainak egy esetleges meghatározása: olyan emberek vol-tak, akiket ma intézményeikkel kell pótolni. Hiszen lehetőségeiket és vagyonukat – sokan közülük – a köz javára fordítják, akár templom- és iskolaalapításról van szó, akár a hitélet és irodalom pártolásáról (Árva Bethlen Kata), akár a közműve-lődés és tudomány támogatásáról (Haller László, Teleki Sámuel, Batthyány Ignác, Mikó Imre), akár a művészet, színjátszás előmozdításáról (idősebb Wesselényi Miklós vagy Szacsvey Sándor), hogy jelzésként csak néhány példát említsünk. Sajnos a későbbi korok politikai-társadalmi-művelődési „elitje”, a népi demokrá-ciában szocializálódott vezetőréteg nem igyekezett ebben követni azokat, akiket félreállítottak, hogy helyüket bitorolhassák.

Ezt a társadalmi kategóriát hurcolták meg a 20. század „nagy dicsőségére”, ám a meghurcoltak vagy ezek utódai, ha nem is a régi vagyoni lehetőségekkel, de nem feledkeztek meg arról, amit elődeik közül a jelesebbek erkölcsi kategorikus impe-ratívusznak tartottak: közösségük társadalmi, szellemi és tudományos-művelődé-si életének támogatását. Erdély több tudományos vagy művelődési intézménye az 1989-es változásokat követően nem egy esetben kifejezetten az ő jóvoltukból foly-tathatta tevékenységét.

Ezt a habitust hozta otthonról Degenfeld Sándor is, aki elődjei példáját követ-ve folytatja közösségszolgáltató tevékenységét. Nem dicséretre vagy tömjénezésre számítva, hanem, ha szabad Diósi Gergely egykori kolozsvári nótárius 1592-es szavait idéznem: „nem a magam mutogatásáért, hanem a közönség javáért”.

Köszönet, nagyon sok köszönet érte.

Budapest, 2007. március 12.

Kovács Kiss Gyöngy

CSEKE PÉTER KATEDRÁJA

■ Ünnepelesen intonálni szeretném ezt címet és szöveget, melyet még a 75. szü-letésnapjára terveztem és indítottam el. Az idei január 30-ára viszont 77. születés-napjára bizonyára sikerül. Hiszen katedrájának lényege az a közérdekűvé tágult s utolérhetetlenül kompetens alanyiség, melyhez a tudatos beérés bősége is társult. Számptalan előadásban, publikációban és könyvben is mérhetően és tetten érhető-en. S azok közül számos, éppen az irodalomtörténet, a média és szociográfia tör-ténetében intézményalapozó, szakirodalmi fundamentum, melyre az immáron nemzedéket formáló, sok neves tanítványa – az „átadott láng”, a folytonosság hi-telével is – bizton tervezhet. És ez a legtöbb, melyet földi életében, bárki is a ma-gaéan tudhat, maga mögött hagyhat! Miközben még mindig örök nyugtalanként, a „megnyugvás ösvényéhez” ér!

A *Vitorlaének* „vitorla természetű” nemzedékéhez tartozó Cseke Péter költő-ként indult, újságíróként és szociográfusként, irodalomtörténészként, *Korunk*-szerkesztőként folytatta, majd eszmetörténészként és egyetemi tanárként tetőzte tevékenységét, saját katedra építésében látva kiteljesedő pályafutását. Nem min-dennapi élet és sors kiharcolása rengeteg álommal, izgalommal, szenvedő törek-

véssel és munkával. A 20. század töprengő és lázongó alkalmainak, alkotó lehetőségévé alakításával, lázas és nyugtalanul kutató természettel. Modern Sziszüphosz-ként, aki predesztinált áhítattal, éppen a sziklájával tudott meghitt, tartalmas viszonyt létesíteni. Mindig a legnagyobb mértékkel mérve elért eredményeit s mindig a legnagyobb csúcs holdudvarában s azokra a vívmányokra figyelve, melyekben a legapollóibb alkotóhajlamok rejlenek. Így érkezett a helyére, szerepe ki-forrott, s ennek a tudata tanulmányai, esszéi arculatán tükröződik. A gondolatvezetés nagyvonalúsága, a másfajta észjárással is számoló tolerancia, a kutató, pontos izgalom nyomcsapását is ismerő, kérdőjelek közben is kitartó szakmai hűséggel s azzal a stílussal, mely az érettség megnyilatkozájának hordozója és irányító útjelzője. Mint az az építkező és sohasem hazard tapaszttal rendelkező pallér, ki úgy kutatja-bontja s fedezi fel nemcsak az idő mohájával belepett, de a politikai és történelmi szeméttől eltakart irodalmi és közéleti életműveket s az egykori romokat is, hogy kedvet ad a konok és szükséges újra- és templomépítéshez, melyet mindig be is kell fejezni. A folytonos újakezdés már-már rekordereként. Az oktalan céltáblasorból kinövő ötleteket mindig megtalálóként. A közösségi gondolkodás éppen legnépszerűtlenebb idejében is. Társadalmi-politikai és lelki folyamatok emberemésztő összeakaszkodásának epilepsziás sodrásában olykor. Sohasem elsietve viszont a riadóra hívó, lehetséges harangozást sem.

Hosszú, makadámos volt ez az út idáig, a meggyőzően türelmes és imponáló katedráig, személyes fájdalmak, megpróbáltatások és veszteségek beárazásával is. Miközben politikum és esztétikum, etikum vonzásában is csak az utóbbi kettőnek engedett. Úgy közlekedve múlt és jelen között, okos, tapasztalt és megfontolt szó-lősgazdaként – hogy az általa egykor bemutatott csombordi aranycsapatra is hivatkozzam –, ahogyan a szőlőskert, présház és pince között mindenkor érdemes. A begyűjtött-szüretelt és jégverést is vállaló termés reményével s az aszúvá kívánni érő bor ígézetében, mely mindig felgyöngyözi a teljes igazságot, és mindig le-ülepíti a csak látszólag találó analógiákat. Főlébresztően tanítva, diákok és koros kortársakat is, a katedrát körbeálló hallgatókat-olvasókat, de pohártörőket is. És folytathatnám.

Ám inkább nem éppen a gálya és víz viszonyát ismerő poharamat emelem, telis tele-töltve olyan szomjas kíváncsisággal, mellyel éppen a katedráján kitartó, 77 éves barátomat köszönhetem.

Babérligetben már az a katedra, s hadd adasson meg gazdájának az a centenáriumi mindenképpen megérdemelt, szorgalmas életkor, mellyel a mi életünket s írott örökségünket is betetőzheti! Mintegy nemzedéki summázatként is! Akkor is, ha mi cserében, születésnapján, csak a számadás pusztakalácsával kínálhatjuk!

Isten éltesen, Péter! S addig lobogtassa neved-híred, míg az erdélyi hegyek élnek!

Kolozsvár, 2022. január 30.

Kónya-Hamar Sándor